

Boplatslämning i Stor-Laxsjön

I juni 2010 utförde Sjöhistoriska museet, som är en del av Statens maritima museer (SMM), en särskild arkeologisk utredning i Stor-Laxsjön i Timrå kommun. Dykande besiktning utfördes av sjöbotten och provgropar grävdes inom undersökningsområdet.

En undersökning med magnetometer har tidigare givit indikationer på förekomst av härddar på sjöbotten nära strandkanten (Winroth 2009). Dessa indikationer visade sig vara stenansamlingar.

Vid provgropsgrävningen och i strandkanten intill undersökningsområdet påträffades också ett 20-tal kvartsavslag. Med anledning av detta gör Sjöhistoriska museet bedömningen av RAÄ Ljustorp 208:1 utgör en boplatslämning. Avgränsningen för området för RAÄ Ljustorp 208:1 bör revideras och den antikvariska statusen bör ändras till fast forn-lämning.

In June 2010, the Maritime museum, which is a part of the Swedish National Maritime Museums, carried out an archaeological investigation in Stor-Laxsjön, Timrå Municipality, Sweden.

An investigation with magnetometer indicated possible hearths in the area. The investigation showed that the indications are accumulations of stones.

The result of the test pit excavation resulted in a fair amount of quartz flakes, indicating a settlement site. It is likely that the existing monument, RAÄ Ljustorp 208:1, is a settlement site that continues out in the lake. It is known that the water level in the lake was increased. The maritime museum therefore argues that the RAÄ Ljustorp 208:1 should be regarded as a protected monument and that the boundaries of the site should be revised.

SJÖHISTORISKA

Box 27131
102 52 Stockholm
Tfn: 08-519 549 00
www.sjohistoriska.se
ISSN 1654-4927

Boplatslämning i Stor-Laxsjön

Särskild arkeologisk utredning

Medelpad

Västernorrlands län

Timrå kommun

Mikael Fredholm och Andreas Olsson

SJÖHISTORISKA

SJÖHISTORISKA MUSEET

ARKEOLOGISK RAPPORT 2011:7

Boplatslämning i Stor-Laxsjön

Särskild arkeologisk utredning

Medelpad

Västernorrlands län

Timrå kommun

Mikael Fredholm och Andreas Olsson

Sjöhistoriska museet
en del av Statens maritima museer

P.O. Box 27131
SE-102 52 Stockholm
Tel 08 519 549 00

www.sjohistoriska.se
www.maritima.se

Sjöhistoriska museet är miljöcertifierat enligt ISO-14001.

Den här rapporten är tryckt på miljövänligt, FSC-certifierat papper utan optiska vitmedel (OBA), tillverkat på ett koldioxidneutralt pappersbruk.

© 2011 Sjöhistoriska museet
Arkeologisk rapport 2011:7
ISSN 1654-4927

Kart- och ritmaterial Författaren.

Layout Franciska Sieurin-Lönnqvist, Arkeobild.

Omslagsbild Utredningsområdet med slangar till vattensugen. Foto: Jim Hansson, Sjöhistoriska museet.

Tryck Arkitektkopia, Stockholm 2011.

Kartor Copyright Sjöfartsverket och E.ON.

Innehåll

Innehåll	3
Sammanfattning och bakgrund	4
Topografi och kulturmiljö	6
Syfte, metod och resultat	7
Referenser samt tekniska och administrativa uppgifter	8

Bilagor

1. Detaljkarta över utredningsområdet 9
2. Bilder 10

Sammanfattning och bakgrund

Sammanfattning

I juni 2010 utförde Sjöhistoriska museet, som är en del av Statens maritima museer (SMM), en särskild arkeologisk utredning i Stor-Laxsjön i Timrå kommun. Dykande besiktning utfördes av sjöbotten och provgropar grävdes inom undersökningsområdet.

En undersökning med magnetometer har tidigare givit indikationer på förekomst av härdar på sjöbotten nära strandkanten (Winroth 2009). Dessa indikationer visade sig vara stenansamlingar.

Vid provgropsgrävningen och i strandkanten intill undersökningsområdet påträffades också ett

stort antal kvartsavslag. Med anledning av mängden kvartsavslag gör Sjöhistoriska museet bedömningen av RAÄ Ljustorp 208:1 utgör en boplatzlämning. Avgränsningen för området för RAÄ Ljustorp 208:1 bör revideras och den antikvariska statusen bör ändras till fast fornlämning.

En begränsning för boplatzlämningen kunde inte iaktas inom undersökningsområdet. Viken är ganska långgrund, med ett största vattendjup i undersökningsområdets norra del på omkring 5 meter. Det är inte osannolikt att boplatzlämningens avgränsning bör omfatta en mycket större del av viken in mot RAÄ Ljustorp 208:1.

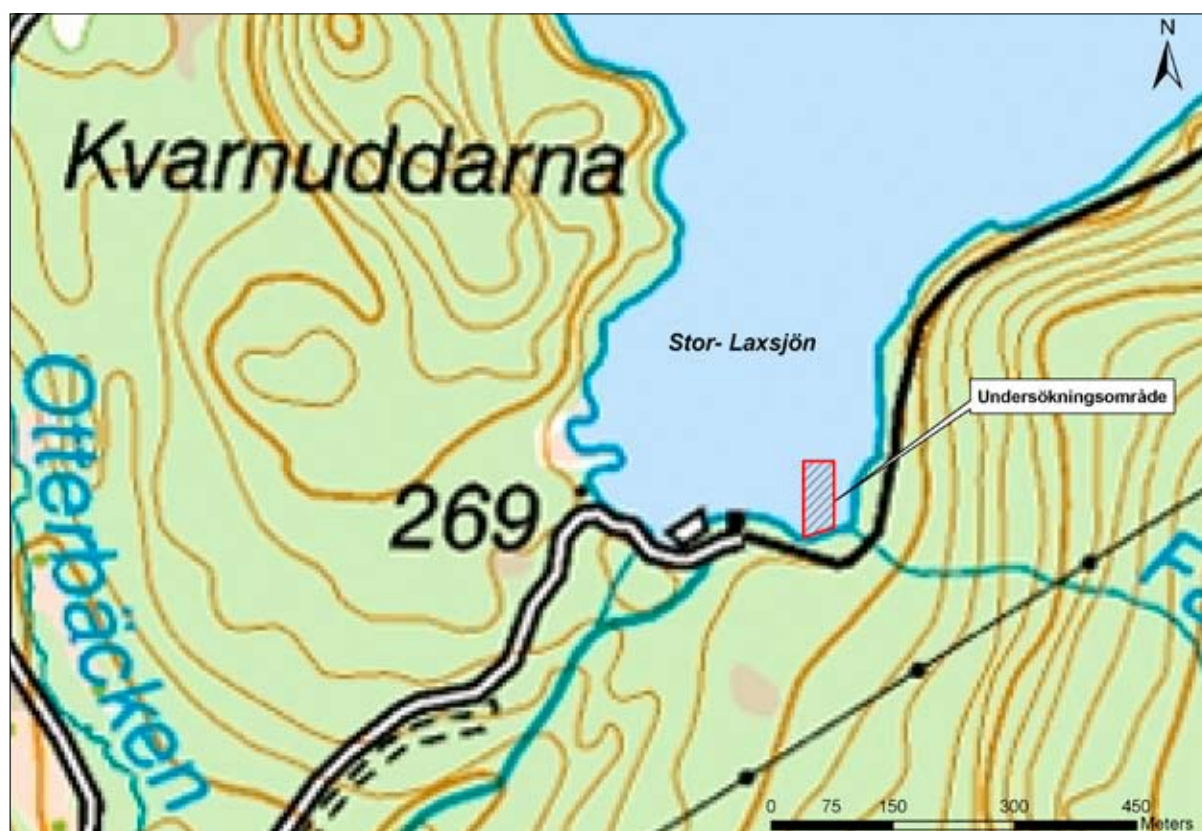

Fig. 1. Undersökningsområdet. Karta: Lantmäteriet (bearbetad av Jim Hansson, Sjöhistoriska museet).

Bakgrund

E.ON Sverige AB planerar ett vattenintag i Stor-Laxsjön i Timrå kommun. Länsstyrelsen i Västernorrland har beslutat att Sjöhistoriska museet, som är en del av Statens maritima museer (SMM) skulle utföra en särskild arkeologisk utredning

med anledning av det planerade arbetsföretaget. Undersökningsområdet ligger i södra Stor-Laxsjön och uppgår till cirka 1200 m² (Fig. 1). I juni 2010 utförde SMM således en särskild arkeologisk utredning.

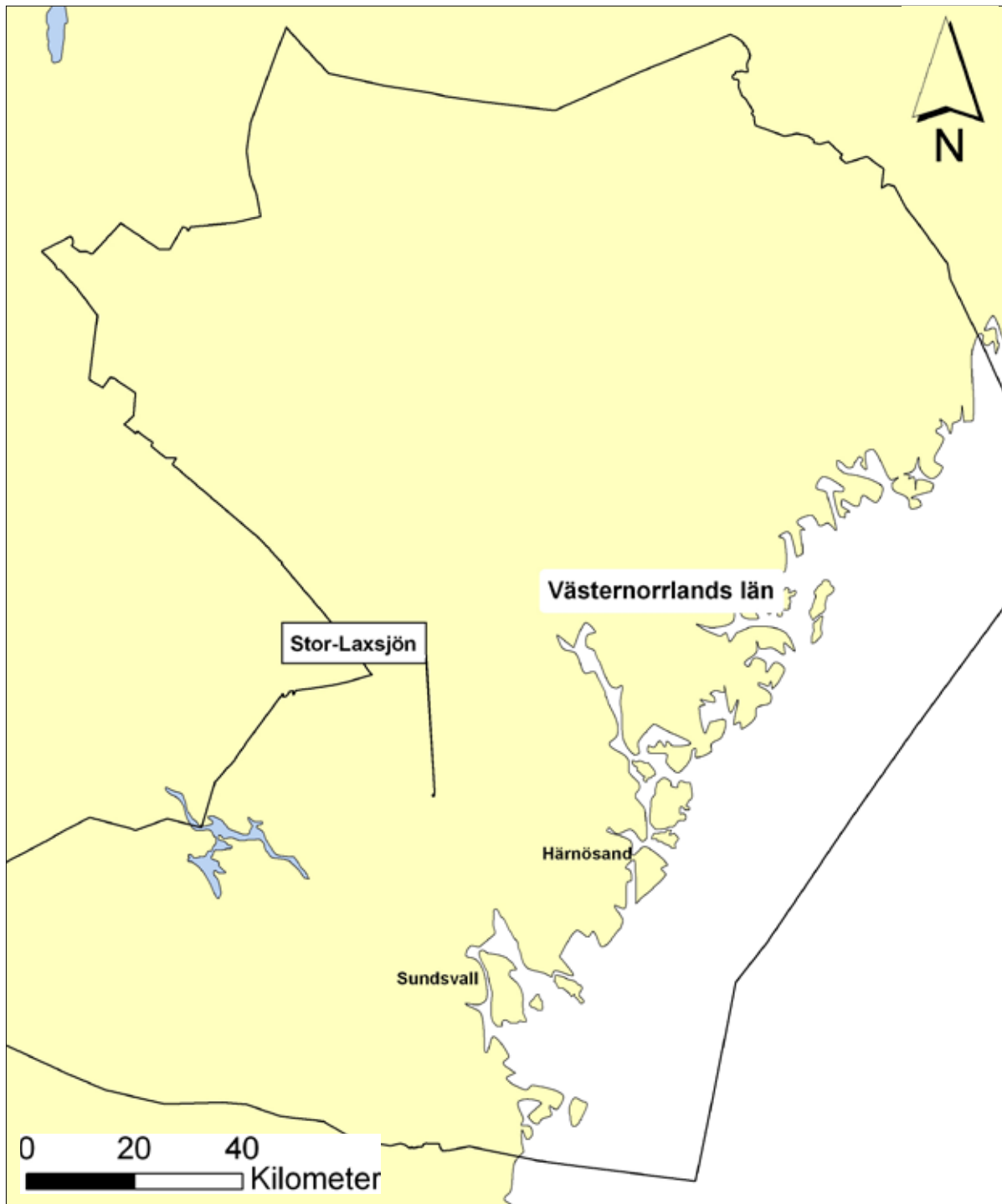

Fig. 2. Stor-Laxsjön i Västernorrlands län. Karta: Lantmäteriet (bearbetad av Mikael Fredholm, Sjöhistoriska museet).

Topografi och kulturmiljö

Vid Stor-Laxsjöns södra strand, intill undersökningsområdet finns ett område med skärvstensförekomst (RAÄ Ljustorp 208:1) och med ett osäkert fynd av ett kvartsavslag. Området beskrivs i FMIS, Riksantikvarieämbetets digitala fornlämningsregister, som ett sannolikt boplatsområde som bör bevakas i samband med exploatering.

Stor-Laxsjön dämades upp på 1700-talet och används fortfarande som vattenmagasin, vilket

gör att äldre strandlinjer och därmed skärvstensområdet delvis ligger under vatten idag.

Den arkeologiska utredningen har föranletts av en magnetometerundersökning, som utfördes av företaget Modern arkeologi i Mälardalen KB i april 2009. Undersökningen visade på förekomst av misstänkta härdar (Winroth 2009).

Syfte, metod och resultat

Syfte och metod

Syftet med den särskilda arkeologiska utredningen var att fastställa om tidigare okända fornlämningar kommer att beröras av det planerade arbetsföretaget.

Dykande besiktning utfördes av hela undersökningsområdet. Provgropar grävdes för hand med en vattensug för att dels bibehålla goda siktförhållanden i samband med grävningen, dels för att samla in de fynd som inte lokaliserades under vatten (fig. 5). Påträffade fynd återdeponerades efter dokumentation.

Dykeriarbetet skedde enligt Arbetsmiljöverkets föreskrifter för dykeriarbete (1993:57). En dykare i vattnet förutsätter, under normala omständigheter, att det finns en dykledare och en räddningsdykare.

Resultat

En undersökning med magnetometer har tidigare givit indikationer på förekomst av härdar på sjöbotten nära strandkanten (Winroth 2009). Dessa indikationer visade sig efter besiktning vara stenansamlingar med stenar av en diameter på mellan 0,2–1,5 meter i diameter.

Det gick inte att fastställa om stenansamlingarna är naturliga eller om de ingått i en anläggning. I anslutning till ansamlingarna påträffades bearbetat timmer, rester efter järnbeslag och järn-

spik, vilket möjligen kan indikera en verksamhet på platsen (fig. 4).

Dykningarna bekräftade också tydligt att vattennivån i sjön har höjts. Inom undersökningsområdet påträffades flera stubbar, liggande timmer och vid provgropsgrävningen iakttogs en äldre markhorisont.

Totalt grävdes 4 provgropar i området. Groparna djup var 1 meter och dess diameter var 1,20 meter. Fyllningen bestod av grus med stora mängder träflis och inslag av större stenar upp till 10 cm i diameter. Inga av groparna kunde grävas ner till steril botten.

Träflisen, stubbarna och liggande timmer kan indikera att området avverkades innan sjöns vattennivå höjdes.

Vid provgropsgrävningen och i strandkanten intill undersökningsområdet påträffades också ett 20-tal kvartsavslag. Med anledning av detta gör Sjöhistoriska museet bedömningen av RAÄ Ljustorp 208:1 utgör en boplatzlämning. Avgränsningen för området för RAÄ Ljustorp 208:1 bör revideras och den antikvariska statusen bör ändras till fast fornlämning.

En begränsning för boplatzlämningen kunde inte iakttas inom undersökningsområdet. Viken är ganska långgrund, med ett största vattendjup i undersökningsområdets norra del på omkring 5 meter. Det är inte osannolikt att boplatzlämningens avgränsning bör omfatta en mycket större del av viken in mot RAÄ Ljustorp 208:1.

Referenser samt tekniska och administrativa uppgifter

Referenser

FMIS Riksantikvarieämbetet 2011-06-08, www.fornsok.se

Lag om kulturminnen m.m. (SFS 1988:95).

Winroth, L. 2009. *Magnetometerundersökning på is vid St Laxsjön*, Timrå kommun. Stencil.

Plats Stor-Laxsjön

Kommun Timrå

Län Västernorrlands län

Landskap Medelpad

Socken Ljustorp

Koordinatsystem RT 90 2,5g V

X 6959911

Y 1572044

Vattendjup 0–5m

Tekniska och administrativa uppgifter

Statens maritima museers dnr 506-2010-51

Statens maritima museers projektnummer 2080121

Länsstyrelsens dnr 431-2672-10

SMM projektledare Jim Hansson

SMM rapportansvarig Mikael Fredholm

Fältansvarig Jim Hansson

Orsak till undersökningarna Planerat vattenintag

Uppdragsgivare EON Sverige AB.

Undersökningstyp Särskild arkeologisk utredning

Undersökningstid juni 2010

Deltagareförteckning Sjöhistoriska museet

Jim Hansson

Pernilla Flyg

Andreas Olsson

Bilaga 1 Detaljkarta över utredningsområdet

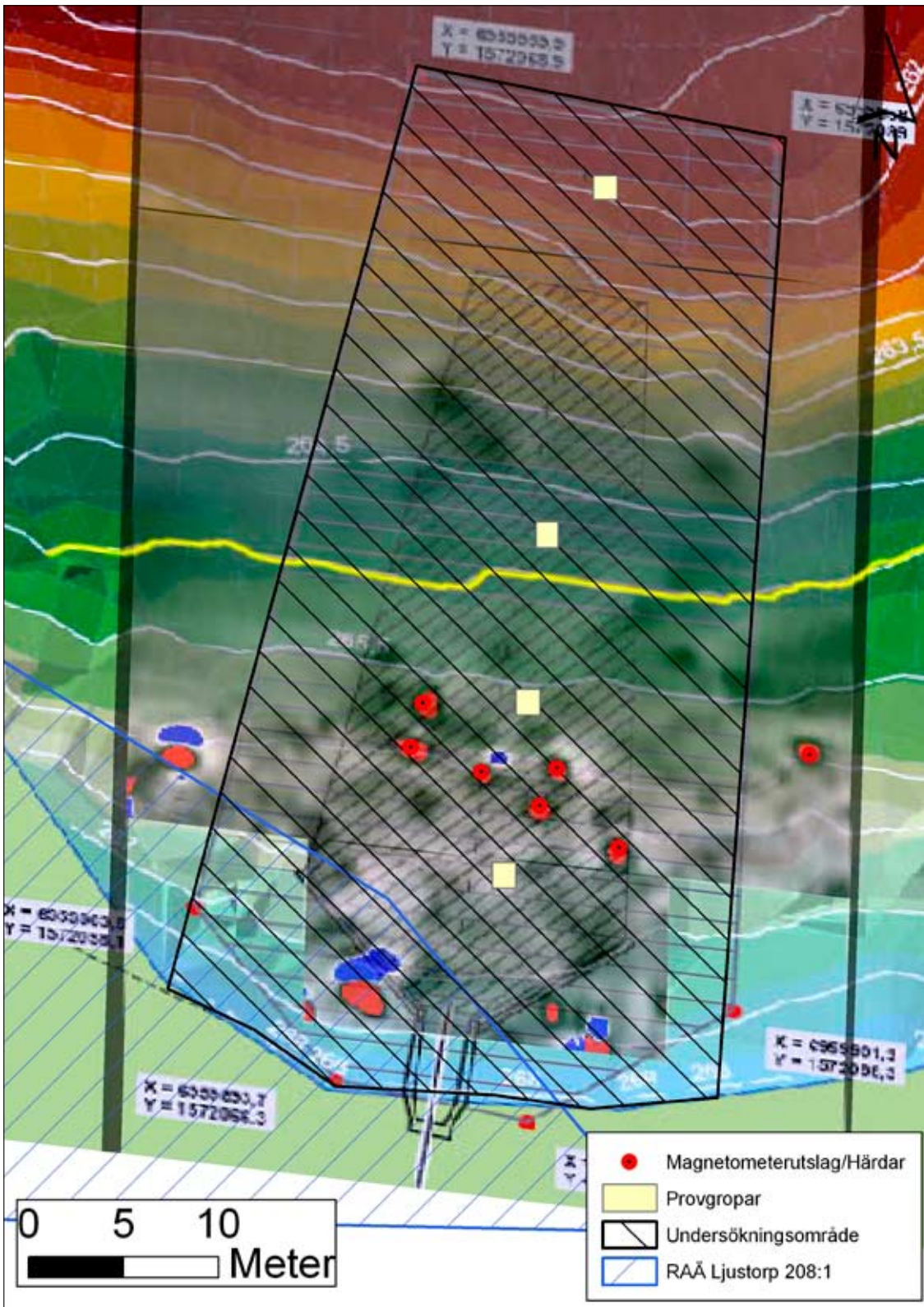

Fig. 3. Undersökningsområdet med RAÄ Ljustorp 208:1, magnetometerutslag och provgropar. Karta: E.ON (bearbetad av Mikael Fredholm, Sjöhistoriska museet).

Bilaga 2 Bilder

Fig. 4. Kvartsavslag. Foto: Pernilla Flyg, Sjöhistoriska museet.

Fig. 5. Bearbetat timmer och järnbeslag påträffat i anslutning till stenansamlingarna. Foto: Pernilla Flyg, Sjöhistoriska museet.

*Fig. 6. Vid provgropsgrävningen användes en vattensug driven av en vattenpump.
Foto: Pernilla Flyg, Sjöhistoriska museet.*